

Bremanger kommune
Postboks 104
6721 Svelgen

Deres ref.: FSK-017/20

Vår ref.: 2000/4790

Dato 05.05.2020

Innsigelse - Offentleg ettersyn 2. gong, jfr vedtak FSK-017/20. Reguleringsplan med konsekvensutgreiing for steinbrot på Aksla, Hennøy, planid 1438.2016.03

Viser til varsel om *offentlig ettersyn 2.gong, jfr vedtak FSK-017/20. Reguleringsplan med konsekvensutgreiing for steinbrot på Aksla, Hennøy, planid 1438.2016.03*, publisert 19. mars 2020 (<https://bremanger.kommune.no/tenester/planar-og-hoyringar/hoyringar/offentleg-ettersyn-2-gong-steinbrot-pa-aksla-hennoy.42939.aspx>), med frist 5. mai 2020.

Universitetsmuseet i Bergen har vurdert det reviderte planforslaget inngående. Vi finner at de justerte planene for steinbrudd ved Aksla, Hennøy, Bremanger, fortsatt utsetter Vingen og Vingeneset med sine omkringliggende natur- og kulturlandskap for alvorlig grad av utilbørlig skjemming. Tiltaket oppfattes helt uforenlig med både tidligere og fremtidige verneperspektiver for Vingenområdet. Museet vil derfor advare på det sterkeste mot de ubotelige konsekvensene realisering av tiltaket vil medføre.

Etablering av steinbruddet ved Aksla vil redusere kvaliteten til et av de mest uberørte kulturminnene i sitt slag, ikke bare i Nord-Europa, men også i global sammenheng. Tiltaket berører en rekke øvrige kulturminner, som ligger på rekke og rad langs Frøysjøen. Like ved de planlagte inngrepsområdene ligger flere helleristningsfelt, som Vingelven, Fura og Hennøy som har sammenheng med Vingen. Det har også innkommet opplysninger om ytterligere helleristninger ved Omvendeskarret, like vest for inngrepsarealene, som ennå ikke er gjenfunnet. Dette understreker potensialet for avdekking av ytterligere bergkunstlokaliteter i området. I tillegg berøres steinalderboplasser, runestein på Hennøya, og en rekke store og mellomstore gravhauger langs Frøysjøen – og ikke minst omgivelsene til fjellmassivet Hornelen, et viktig nasjonalt landemerke, som er nevnt i vår eldste litteratur, *sagalitteraturen*.

Til tross for at det opprinnelige planutkastet nå er justert, er det likevel en rekke forhold i revidert planutkast som alvorlig reduserer kvaliteten og autentisiteten til et særlig viktig nasjonalt kulturminneområde for alltid. Forsatt legges det opp til omfattende inngrep i den vestlige deler av Aksla, med tilhørende utskipingshavn, som innebærer store landskapsendringer som vil sette et industrielt preg på innseilingen langs Frøysjøen, mot Vingen og Hornelen. Bruddvirksomhet og utskiping representerer dessuten en rekke uheldige visuelle konsekvenser for selve Vingenområdet, i tillegg til at støv- og støyforurensingen vil bli omfattende og skape irreversible endringer for både kulturlandskap og helleristninger. Støvforurensingen vil bli betydelig og øke som følge av planjusteringene, og som med vestlige vinder vil utsette Vingenområdet for uheldig nedfall og forringe viktige bevarings- og konserveringstiltak. Vi har i så måte gjort tiltakshaver oppmerksom på at nåværende støyforurensing fra det etablerte steinbruddet ved Sætrefjellet er betydelig i Vingen og på Vingeneset. Dette ble senest

understreket av museet under møte i Førde 13.03.2018. Alt tyder på at denne støyen kommer til å eskalere som følge av både sprenging, anleggsvirksomhet, samt stasjonære og mobile knuseverk, transportbånd og ikke minst lasting av store utskipingsfartøy.

Det er urovekkende at det reviderte forslaget ikke legger skjul på at tiltaket vil bli synlig og merkbart fra Vingen (s. 29, 36 og 38 i revidert plan). Vi stiller oss også undrende til at tiltakets synlighetsgrad er vesentlig forskjellig ved vurdering av konsekvens, relatert til henholdsvis landskapsbilde og kulturminner. Likefullt viser figur 4-1. på s. 30 i revidert plan at tiltakets teoretiske synlighet fra de ulike kulturmiljø er betydelig for et stort omland, til og med høy innenfor landskapsvernområdet rundt Vingen. På side 38 legges det til at tiltaket vil være mer synlig under oppstartfasen, noe som på ingen måte synes å ivareta hensynet til kulturminneverdiene. Hele *Vingen landskapsvernområde* har store kulturminneforekomster, ikke bare helleristninger, men omfattende etterlatenskaper etter de som produserte bergkunsten for om lag 6-7000 år siden, slik som forhistoriske boplasser, gjenstander og andre viktige kulturspor. Kulturminnene er dessuten spredt innenfor hele dette landskapsvernområdet i tillegg til at kulturminneområder langs Frøysjøen, Skatestraumen og Rugsund må sees i sammenheng med disse verdiene. Steinbruddet med tilhørende utskipingskai, vil i stor grad redusere disse verdiene og skjemme området.

Universitetsmuseet i Bergen finner dessuten at landskapsmodelleringene som foreligger i det reviderte forslaget er svært diffuse. Det er ikke mulig å se hva som i realiteten vil finne sted ved Hennøya/-Aksla, og som kan ha konsekvenser for Vingen spesielt og det øvrige nærområdet generelt. Det er også betenkelig at selve utskiping- og kaianlegget, ikke inngår i modelleringene. Disse er bare vagt beskrevet i det justerte planforslaget, men likevel omtales konstruksjoner og arrangement som kan bli svært omfattende, iøynefallende og skjemmende for utsynet fra både Vingen og Vingeneset. Det synes hevet over tvil at den planlagte utskipingshavn vil bli dominerende, og at den tilhørende aktivitet med kontinuerlig transport av steinmasser, støy fra anleggsmaskiner, og lysforurensing, vil være svært belastende og ødeleggende for Vingenområdets autenticitet.

I det opprinnelige forslaget er nedfelt et siktemål om å etablere veitilkomst til Hennøystanda. Selv om denne løsningen ikke er nevnt i det justerte forslaget, finner vi det overhengende sannsynlig at slike veibehov vil tvinge seg frem, dersom en først gis anledning til å etablere virksomhet på nordsiden av Aksla. Det samme gjelder transportbehov for personell og utstyr mellom utskipingskai og steinbrudd som selv ikke tunneller kan betjene. Slike veibehov vil resultere i skjæringer og utløse fjellsikringstiltak som ytterligere skjemma Vingenområdet og nærliggende omgivelser. I tillegg vil det kunne forekomme rystelser i berget under uttak av stein, sprenging, og etablering av annen infrastruktur, som gjør at områdene som er eksponert mot Vingen likevel, og kanskje utilsiktet berøres; det være seg utglidninger, ras og deponier som en ikke burde utsette området for.

Det er heller ingen tvil om at Bremanger kommunes politiske vedtak (KST-068/14) om å arbeide for verdensarvnominasjon av Vingen – hvor en viktig faktor er det autentiske landskapet som lokaliteten er en del av – vil ødelegges for alltid, dersom planene realiseres. Universitetsmuseet i Bergen og Riksantikvaren har flere ansatte som også er medlemmer av ICOMOS, som er taleorgan for UNESCO under nominasjonsprosesser for *verdensarv*. Samtlige er tydelige på at forringelsen av landskapsrommet som planene for steinbrudd representerer, vil ødelegge grunnlaget for Vingen som et mulig verdensarvområde.

Legger en til at det allerede finnes et utskipingssted for Devonsk sandstein ved Dyrstad (fra bruddet ved Sætreffjellet), med sine tilhørende inngrep i terrenget, så er det uforståelig at det for et supplement legges opp til nye naturinngrep i helt uberørte områder. I den nylig lanserte stortingsmeldingen *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* (Meld. St.16 (2019-2020)) advares det mot nettopp tap av natur- og

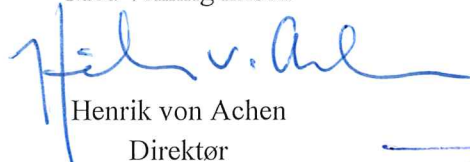
kulturminnemangfold. Dette understreker igjen at et slikt anlegg ikke er forenlig med områdets uberørte kulturminnekarakter.

Universitetsmuseet i Bergen har dokumentert, forvaltet og skjøttet Vingen gjennom mer enn 100 år. Lokaliteten har vært et nasjonalt hovedsatsingsområde fra Riksantikvarerens side over flere ti-år gjennom flere bergkunstprosjekt og bevaringsprogrammer. Og det arbeides nå for skal denne satsingen skal fortsette også de kommende år med nye program og satsinger. Til nå har kulturminnevernet, representert av både Riksantikvaren, fylkeskommunen og universitetsmuseet investert mange ti-talls millioner gjennom skjøtsel og bevaring av området. I tillegg har Fylkesmannen brukt store ressurser på å ivareta det uberørte landskapet rundt Vingen. De samlede investeringer i *bevaring* og *kunnskap* står på ingen måte tilbake for investeringene som steinindustrien representerer. Det er dessuten helt klart at investeringene vil fortsette for kulturminner med et evig bevaringsperspektiv der autentisiteten som Vingenområdet representerer vil være en stadig viktigere ressurs.

Gjennom de senere år har nærmiljøet blitt mer involvert i dette arbeidet, og vi ser for oss en fortsatt styrking av dette samarbeidet i fremtiden i nært samarbeide med Bremanger kommune og ikke minst lokalmiljøet i Leirgulen og Rugsund. Dette er også presentert for Klima- og Miljødepartementet under innspillmøte 29. mars 2019. Flere prosjekter er dessuten under utvikling. Her kan nevnes at Universitetsmuseet i Bergen i samarbeide med Norges Forskningsråd utreder i disse dager mulighetene for å etablere en internasjonal digital forskningstilgjengelighet for Vingen i samarbeide med blant annet Alta Museum – Verdensarvsenter for bergkunst, og et globalt fagmiljø, som i enda større grad vil sette Vingen på det internasjonale kulturminnekartet. I tillegg har Eiendomsavdelingen ved UiB igangsatt et mulighetsstudium for eksisterende bygninger i Vingen, der en ser på hvordan disse kan ivaretas etter antikvariske prinsipper og skånsomt anvendes også i fremtiden. Alle planlagte investeringer vil bidra til verdiskapning for lokalmiljøet.

Universitetsmuseet i Bergen vil derfor advare Bremanger kommune mot etablering av steinbrudd ved Aksla med tilhørende inngrep og utskipping til Frøysjøen. Vi vil derimot oppfordre til samarbeide for å bevare et av de mest uberørte kultminneområdene i landet. Et kultminnemiljø som på mange måter overgår verdensarvkvallitet på grunn av dets autentisitet når det gjelder både kulturmiljø, natur og landskap. Et samarbeid hvor også Riksantikvaren, Fylkeskommunen og Fylkesmannen inngår, slik at området fortsatt kan representere en evigvarende ressurs som kan komme både samfunn og næringsliv til gode gjennom ikke-destruktive prosesser, løsninger og tiltak.

Med vennlig hilsen

Henrik von Achen
Direktør

Trond Lødøen
Forsker